

TÜTÜN KONTROLÜ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİ

Küresel Sağlık İçin, Küresel Eylem
(The WHO Framework Convention on Tobacco Control)

Hazırlayan

Dr. Toker Ergüder
Sağlık Bakanlığı - Temel Sağlık Hizmetleri
Genel Müdürlüğü

Şubat - 2008
ANKARA

Birinci Basım : Şubat 2008 / 3000 Adet

Sağlık Bakanlığı Yayın No: 731

ISBN : 978-975-590-247-0

Baskı : Klasmat Matbaacılık
Matbaacılar Sanayi Sitesi 559. Sokak No: 26
İvedik Organize Sanayi Bölgesi / ANKARA
Tel: 0312 395 14 92 - Fax: 0312 395 53 90
www.klasmat.web.tr

Bu yayın; T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Beslenme ve Fiziksel Aktiviteler Daire Başkanlığı tarafından bastırılmıştır.

Her türlü yayın hakkı, T.C. Sağlık Bakanlığı'na aittir. Kısmen dahi olsa alınamaz, çoğaltılamaz, yayınlanamaz.

SUNUŞ

Tütün kullanımı, çok yaygın bir bağımlılık çeşidi olmasının yanı sıra, tütün ve dumanında bulunan maddelerin insan sağlığı üzerine yaptığı olumsuz etkileri nedeniyle dünyanın ve ülkemizin en önemli ve önlenebilir halk sağlığı sorunlarından biridir.

Sigara kullanımı pek çok öldürücü hastalığın meydana gelmesine yol açmaktadır. 2005 yılında dünyada sigaraya bağlı hastalıklardan yaklaşık 5 milyon kişi, ülkemizde ise 100.000 kişi ölürken, bu sayının 2030 yılında dünyada her yıl 10 milyon kişiye, ülkemizde ise her yıl 240.000 bin kişiye yükseleceği öngörülmektedir.

Tütün kullanımı bütün ülkeler açısından yaygın bir alışkanlıktır. Ancak, tütün kullanımının yol açtığı sağlık sorunlarının ortaya konmasından sonra özellikle gelişmiş ülkelerde sigara kullanımında azalma meydana gelmiştir. Bunun üzerine sigara firmaları ürünlerini satabilmek için yeni pazarlar aramaya girişmişler, tütün kullanımının fazla olmadığı gelişmekte olan ülkelere yönelmişlerdir. Bunun sonucunda gelişmekte olan ülkelerde de sigara kullanımında artış meydana gelmiş ve aynı zamanda yabancı sigara markalarına yönelme de artmıştır.

Sigara içimi ülkelerin üretim kapasitelerine de düşürmekte, sağlıklı nesillerini ve işgüçlerini yok etmektedir. Artan ticari ilişkiler, yabancı yatırımlar, uluslararası pazarlama ve diğer komplike küreselleşme hareketleri bu salgının diğer nedenleridir. Salgının uluslararası boyutları nedeniyle, bunun kontrolü de şeffaf ve açık uluslararası işbirliğini ve karşılıklı anlaşmaları gerekmektedir.

Tütün kullanımının giderek artmasına, dünya çapında sağlığa olan tehdidine ve tütün şirketleri tarafından gelişmekte olan ülkelerde pazar oluşturma stratejilerine karşı geliştirilen ve dünyada tütün kontrolüne yönelik ilk uluslararası anlaşma olan "Tütün Kontrol Çerçeve Sözleşmesi", 21 Ma-

yıs 2003 tarihinde, Cenevre’de Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) 56. Dünya Sağlık Asamblesi’nde kabul edilmiştir. Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi, 28 Nisan 2004 tarihinde Sağlık Bakanlığı tarafından imzalanmış ve 25 Kasım 2004 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce kabul edilerek, 30 Kasım 2004 tarih ve 25656 sayılı Resmi Gazetede 5261 kanun numarası ile yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ulusal ve uluslararası tütün kontrolünde, sivil toplum örgütleri ve sağlık çalışanlarının katkısı ile birlikte, mücadele planlarını kabul etmede ve güçlendirmede hükümetlerin de önemli rolleri vardır. Hiç bir organizasyon, kişi veya ülke bu salgını tek başına durduramaz. Sürekli ve geniş kapsamlı bir tütün kontrolü istiyorsak güçlü ve kararlı destekleri harekete geçirmeliyiz. Ne zaman toplumun tüm kesimleri, güçlerini sigarasız bir dünya için birleştirirlerse sigara salgını savaşı o zaman kazanılabilir.

Sigara geleceğimizle ilgili yaptığımız bir sözleşmedir. Sigara içenler bunun bedelini şu anda ödememektedirler, sigara içmelerinin bedelini 30-40 yıl sonra sağlıkları bozulduğunda ödeyeceklerdir. Bunun bedeli ne yazık ki kanserli akciğerler, kalp hastalıkları ve nefes problemleri olacaktır. Daha kötüsü her iki sigara içenden biri bunu yaşamı ile ödeyecektir. Bunlara sigarayı bırakmaları için yardım etmeliyiz, hiç içmeyenlerin başlamalarını önlemeliyiz. Bu nedenle Tütün Kontrol Çerçeve Sözleşmesi’nin ülkemiz tarafından onaylanması ve uygulamaya geçmesi dünya ve ülke tarihimize altın harflerle geçmiş çok önemli halk sağlığı müdahalesidir.

Bu kitabı hazırlayan Sayın Dr. Toker Ergüder’e ve çalışmada emeği geçen herkese teşekkür eder, kitabın okuyanlara faydalı olmasını dilerim.

Dr. Seraceddin ÇOM
Genel Müdür

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	3
Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi	7
KAYNAKLAR	16

Sigara kullanımı, halk sağlığı açısından ciddi sonuçları olan küresel bir sorundur. Bütün dünyada sigara ve diğer tütün mamullerinin tüketimi ve üretimindeki artış, aileler, yoksullar ve ulusal sağlık sistemleri üzerine ciddi yükler getirmektedir. Sigara tüketiminin ve sigara dumanına maruz kalmanın ölümüne, hastalıklara ve sakatlıklara neden olduğu, yüksek düzeyde bağımlılık yapan tütün ürünlerinin farmakolojik olarak aktif, zehirli ve kanserojen olduğu bilimsel bir gerçektir.

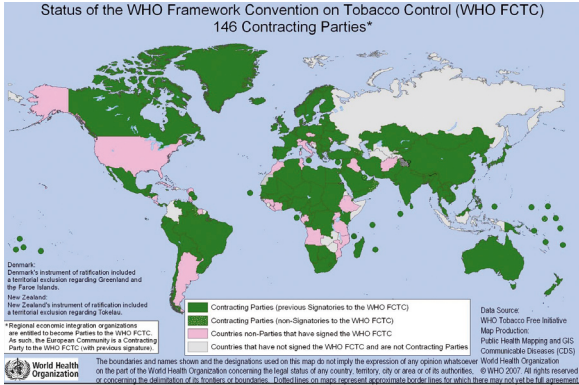
Şu anda dünya genelinde yılda 5 milyon kişi sigaraya bağlı bir hastalıktan ölmektedir. Bugün için bu ölümlerde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler

arasında bir denge vardır. Ancak mevcut eğilim herhangi bir müdahale olmaksızın devam ederse, 2030 yılında ölüm oranı yılda 10 milyona çıkacaktır ve bu ölümlerin %70'i gelişmekte olan ülkelerde görülecektir. Dünya genelinde sigara tüketim oranlarının %50 azaltılması halinde, 2050 yılına kadar en az 200 milyon kişinin sigaradan ölümü engellenecektir.

Ülkemizde de sigara içmek yaygın bir alışkanlık ve önemli bir halk sağlığı sorunudur. Türkiye Avrupa ülkeleri arasında sigara tüketiminde üçüncü sırada, Dünya ülkeleri arasında yedinci sıradadır. 2006 yılında gerçekleştirilen Aile Yapısı Araştırmasına göre Türkiye genelinde 18 ve daha yukarı yaştaki bireylerin %33.4'ü, sigara kullanmaktadır. Erkeklerde sigara kullanım oranı %50.6 iken, kadınlarda bu oran %16.6'dır. 2003 yılında Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen Küresel Gençlik Tütün Araştırmasına göre 13-15 yaş grubundaki her 3 çocuktan bir tanesi 10 yaşından önce sigarayı denemişlerdir. Bu oranlara göre ülkemizde yaklaşık 17 milyon kadar sigara içen kişi vardır ve her yıl 100 bin kişinin sigaraya bağlı nedenlerle yaşamını kaybettiği tahmin edilmektedir. Bu sayı trafik kazalarına bağlı ölümlerden 15-20 kat daha fazladır.

Bilinen tüm gerçeklere rağmen tütün kontrolü ülkeler açısından birkaç

TÜTÜN KONTROLÜ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİ

nedenden ötürü oldukça zordur. Birincisi tütünde bulunan nikotin bağımlılık yapmaktadır. İkincisi tütün endüstrisi ekonomik ve politik etkisiyle tütün kontrolünü engellemektedir. Üçüncüsü sigara satımlarından devletlerin gelirleri vardır ve dördüncüsü bazı ülkelerde ve meslek grup-

larında tütünün zararları konusunda yeterli bilgilendirme yapılmamaktadır. Bu nedenle şimdiye kadar çok az sayıda ülke tek başına tütün kontrolünde başarılı olmuştur. Diğer yandan tütün salgını uluslararası bir sorundur ve özellikle gelişmekte olan ülkeler gelecekte bunun yüküyle daha fazla karşı karşıya kalacaklardır. Diğer yandan Avrupa ve Kuzey Amerika'da sigara karşıtı düzenlemelerin artışı, sigara içmenin sağlık üzerindeki olumsuz etkileri konusundaki bilinçlenme ve sigara satışlarının azalması, sigara üreten çok uluslu şirketlerin ve küresel tütün endüstrisinin faaliyetlerini yeni pazarlar bulmak amacıyla gelişmekte olan ülkelere kaydırmasına neden olmuştur. Tütün sorununa ilişkin bazı konular özellikle "sınır ötesi" bir nitelik taşıyor ve ancak etkin bir uluslararası işbirliği sayesinde başa çıkılabilir. Tütün endüstrisi pazarlama şirketleri, uydu yayınına da kullanarak, aynı anda birçok değişik ülkeye yayılabilmektedirler ve sigara kaçakçılığının tütün endüstrisi tarafından uluslararası düzeyde koordine edildiğine dair iddialar ortaya atılmakta ve birçok ülkede bu konuda operasyonlar yapılmaktadır. Artan ticari ilişkiler, yabancı yatırımlar, uluslararası pazarlama ve diğer komplike küreselleşme hareketleri bu salgının diğer nedenleridir. Salgının uluslararası boyutları nedeniyle, bunun kontrolü de şeffaf ve açık uluslararası işbirliğini ve karşılıklı anlaşmaları gerekmektedir.

Tütün kullanımı bütün ülkeler açısından yaygın bir alışkanlıktır. Ancak, tütün kullanımının yol açtığı sağlık sorunlarının ortaya konmasından sonra özellikle gelişmiş ülkelerde sigara kullanımında azalma meydana gelmiştir. Bunun üzerine sigara firmaları ürünlerini satabilmek için yeni pazarlar aramaya girişmişler, tütün kullanımının fazla olmadığı gelişmekte olan ülkelere yönelmişlerdir. Bunun sonucunda gelişmekte olan ülkelerde de sigara kullanımı artış meydana gelmiş ve yabancı sigara markalarına yönelme de artmıştır. Yukarıda belirtilen engellerle başa çıkabilmek için tütün kullanımı ile mücadelede uluslararası harekete ve işbirliğine ihtiyaç duyulmakta-

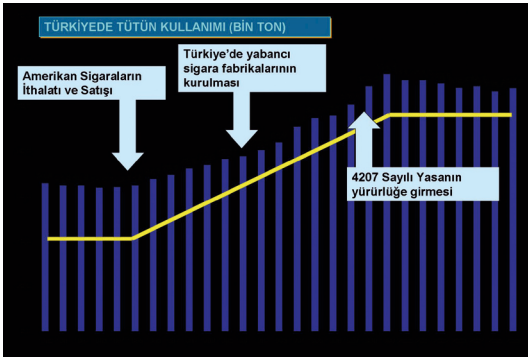
dır. Son yıllarda uluslararası düzeyde gösterilen çabalar sonucunda tütün kullanımının dünya ölçeğinde kontrol altına alınması bakımından olumlu bazı gelişmeler de kaydedilmiştir.

ULUSAL TÜTÜN KONTROL PROGRAMI HEDEF PROJEKSİYONLARI*		
	2006	2010
Nüfus (18 yaş ve üzeri)	48.658.000	52.059.000
Sigara içen (18 yaş ve +) (% 33.4)	16.251.772,00	17.387.706,00
Sigara içen (18 yaş ve +) (% 20,0)		10.411.800,00
Sigaradan kurtulan kişi sayısı		6.975.906,00
Maliyet (kişi x 3\$ x 365) <small>sigaraya ödenen para</small>	17.795.690.340,00	7.600.614.000,00
Kazanç (\$) <small>sadece sigaraya ödenen paradan</small>		10.195.076.340,00
Ölen kişi sayısı	100.000	64.066
Kurtulacak kişi sayısı		35.934

* Her projeksiyon için 2003 TÜRKİYE Yıllık Yıllık Verileri ve 2003-2005 Genel Nüfus Sayımı ve 2005-2008 Nüfus ve Sağlık Anketi ile karşılaştırılmıştır. 2003 yılı verileri için 2003 yılı verileri kullanılmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Direktörü Dr. Gro Harlem Brundtland çabaları sonucunda, 1999 yılında 52. Dünya Sağlık Asamblesinde alınan bir kararla, Dünya Sağlık Örgütü üyesi ülkeler, tütün kullanımı ve tütün dumanına maruz kalmanın yaygınlığını sürekli ve özlü bir şekilde azaltmak ve mevcut ve gelecek nesilleri, tütün tüketimi ve tütün dumanına maruz kalmanın yıkıcı sağlık, sosyal, çevresel ve ekonomik sonuçlarından korumak amacıyla, Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi (TKÇS) taslağını hazırlamaya başlamışlardır.

Sigara kullanımının giderek artmasına, dünya çapında sağlığa olan tehdidine ve tütün şirketleri tarafından gelişmekte olan ülkelerde pazar oluşturma stratejilerine karşı geliştirilen hazırlıkları yaklaşık 4 yıl süren ve dünyada tütün kontrolüne yönelik ilk uluslararası anlaşma olan “Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi”, 21 Mayıs 2003 tarihinde, Cenevre’de Dünya Sağlık Örgütü’nün 56. Dünya Sağlık Asamblesi toplantısında kabul edilmiş ve 2004 yılında ülkelerin imzasına açılmıştır.

TKÇS, 28 Nisan 2004 tarihinde ülkemiz adına Sağlık Bakanımız Prof. Dr. Recep AKDAĞ tarafından imzalanmış ve 25 Kasım 2004 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce kabul edilerek, 30 Kasım 2004 tarih ve 25656 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Anılan Sözleşme milletlerarası sözleşme niteliğinde olduğundan Bakanlar Kurulu Kararı olarak 25.12.2004 tarih ve 25681 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve ülkemiz sözleşmenin tarafı haline gelmiştir. Bu ülkemizde 4207 sayılı Kanun’dan sonra sigara ile mücadelede atılan en önemli adımdır.

Küreselleşen sigara salgınının ve tütün endüstrisinin yeni, daha az za-

rarlı gibi gösterilen ve daha çekici kılınan silahlar geliştirmesine ve artan sigara içme oranlarına ve salgınına bir cevap olarak geliştirilen TKÇS, Birleşmiş Milletler tarihinin en hızlı bir biçimde, en fazla ülkeyi içeren ve en etkileyici sözleşmesi olarak, sözleşmenin 36. maddesi gereğince 40. ülkenin onayını izleyen 90. gün olan 27 Şubat 2005 tarihinde uluslararası anlaşma haline gelerek yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmenin tarafı olmak ve anlaşma maddelerinin uygulanmaya konması tütünsüz bir dünya ve milyonlarca insanın yaşamının kurtarılması açısından son derece önemlidir.

03 Mart 2007 tarihi itibarıyla TKÇS, 168 ülke tarafından imzalanmış olup, ülkemizin de aralarında bulunduğu 144 ülke, TKÇS'ni onaylayarak sözleşmenin tarafı haline gelmiştir. Sözleşmeyi en son 07 Şubat 2007 tarihinde Kongo Cumhuriyeti imzalayarak sözleşmenin tarafı haline gelmiştir.

Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi aşağıdaki başlıkları içermektedir.

A. TÜTÜNE TALEBİ AZALTMAYA YÖNELİK ÖNLEMLER

1. Tütüne talebin azaltılması için fiyat ve vergi önlemleri
2. Tütüne talebi azaltmada fiyat dışı önlemler
  - Tütün dumanından korunma
  - Tütün ürünlerinin içerikleri ile ilgili düzenleme
  - Tütün ürünlerinin ifşası ile ilgili düzenleme

- Tütün ürünlerinin paketlenmesi ve etiketlenmesi
- Öğretim, iletişim, eğitim ve toplumsal bilinç
- Tütün reklamı, promosyonu ve sponsorluğu
- Tütün bağımlılığı ve tütünün bırakılması ile ilgili talep azaltıcı önlemler

B. TÜTÜN ARZININ AZALTILMASINA YÖNELİK ÖNLEMLER

1. Tütün ürünlerinin yasa dışı ticareti
2. Çocuklara ve çocuklar aracılığıyla satış yapılması
3. Ekonomik açıdan uygun alternatif faaliyetler için destek sağlanması

C. ÇEVRENİN KORUNMASI

1. Çevrenin ve insan sağlığının korunması
2. Araştırma, izleme ve bilgi alışverişi
3. Bilgi verme ve bilgi alışverişi
4. Bilimsel, teknik ve yasal alanlarda işbirliği ve uzman desteği sağlanması

Örneğin Madde 13'de (Tütün reklamı, promosyonu ve sponsorluğu) taraflar reklam, promosyon ve sponsorlukla ilgili kapsamlı yasakların, tütün ürünlerinin tüketimini azalttığını kabul ederler. Kapsamlı yasaklar ile tütün tüketimi % 8 dolayında azalacakken, bu yasaklar uygulanmazsa bu oran % 1 civarındadır. Madde 11'de (Tütün ürünlerin paketlenmesi ve etiketlenmesi) sigara paketleri üzerindeki resimli sağlık uyarıları, başta yeni başlayanlar olmak üzere, sigara içenlere sigaranın zararlı etkilerini hatırlatmaktadır.

Kısaca TKÇS ile Taraflar (ülkeler);

- İnsan sağlığını korumak,
- Küresel bir problem olan tütün salgınının yayılmasına, uluslararası işbirliği ve katılımı; etkili, uygun ve geniş kapsamlı bir tepki göstermek,

- Ciddi sağlık sorunlarına yol açtığı bilimsel olarak kanıtlanan tütün tüketiminin ve tütün dumanına maruz kalmanın, dünya çapında giderek ağırlaşan sağlık, sosyal, ekonomik ve çevresel sonuçları ile ilgili kaygılarını dile getirerek, aileler, yoksullar ve ulusal sağlık sistemleri üzerine olan yüklerini gidermek,
- Bütün dünyadaki çocukların ve ergenlerin, bağımlılık yapmak ve bağımlılığı sürdürmek üzere hazırlanan sigara ve diğer tütün mamullerine olan ilgisini azaltmak,
- Doğum öncesi tütün dumanına maruz kalmanın çocuğun gelişimine ve sağlığına olan etkilerini bertaraf etmek,
- Tütün mamulü tüketiminin kadınlar ve genç kızlarda da artması nedeniyle cinsiyete özgü tütün kontrolü stratejileri belirlemek,
- Her türlü reklam, promosyon ve sponsorlukların tütün ürünlerinin kullanımını özendirilen etkisini ortadan kaldırmak,
- Yaygın tütün tüketimi ve tütün dumanına maruz kalma nedeniyle oluşan sağlık, sosyal, çevresel ve ekonomik etkilenmelerden insanlığı korumak için ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeydeki faaliyetleri geliştirmek, bu yolda küresel işbirliğine gitmek ve bu mücadeleye tüm sivil toplum örgütlerinin katılımını sağlamak, amacını paylaşmak,
- TKÇS; tütün mamullerinin vergilendirilmesi, ürünler ile ilgili paketleme standartlarının belirlenmesi, tütün tarımı, halkın tütün mamullerinin zararları konusunda bilgilendirilmesi, küçüklerin tütün mamullerinden uzak tutulması, tütün mamullerinin bırakılması ile ilgili programlar düzenlenmesi ile tütün mamullerinin reklâm ve satışı gibi konularda geniş ve kapsamlı bir tütün mevzuatı yaratılmasına olanak sağlayacak bir program zemini oluşturmaktadır.

27 Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe giren TKÇS'ni takiben, yapılacak çalışmaların planlanması ve ülkemizde sigara salgınının kontrol altına alınabilmesi amacıyla Sağlık Bakanlığınca 2006 - 2010 yıllarını kapsayacak şekilde bir "Ulusal Tütün Kontrol Programı" hazırlanmıştır.

Ulusal Tütün Kontrol Programı, 7 Ekim 2006 tarih ve 26312 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2006/29 sayılı Başbakanlık Genelgesi ekinde yayınlanmıştır. Programın temel hedefi, 2010 yılına kadar ülkemizde 15 yaş üzerinde sigara içmeyenlerin oranını % 80'in üzerine çıkarmak, 15 yaş altında ise % 100'e yakın olmasını sağlamaktır.

Söz konusu Programı'nın izlenmesi, değerlendirilmesi ve raporlanması amacıyla, kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri ile ülke genelindeki akademik kurumlardan, tütün ve tütün ürünleri mücadelesi ve kontrolü konusunda deneyimli uzmanlar ve idari birimlerin katılımıyla bir "Tütün Kontrolü Ulusal Komitesi"

kurulmuştur. Ulusal Komite, Programın süreç ve çıktılarının izlenmesi, değerlendirilmesi ve raporlanması gibi konularda faaliyet gösterecektir.

1. Çerçeve Sözleşme Nedir?

Çerçeve sözleşmesi, özel bazı konularda uluslararası kontrolü ve işbirliğini sağlamak için genel ilkeleri ortaya koyan ve yasal olarak bağlayıcılığı olan uluslararası anlaşmaya denir. Bir konunun daha özel yönlerini düzenlemek için ayrı ve daha detaylı yasal araçlar olan protokoller çerçeve sözleşmesine eklenebilir. Çevre alanında böyle çerçeve sözleşmeleri ve protokol modellerine çok sayıda örnek vardır. Mesela 1992 Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişimi Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) ve buna ilişkin 1997 Kyoto Protokolü ve 1985 Viyana Ozon Tabakası Koruma Sözleşmesi ve buna ilişkin 1987 Protokolü gibi.

Aynı şekilde bir çerçeve sözleşmesinde hedefler, ilkeler, temel yükümlülükler ve kurumlar belirlenebileceği gibi karar verme, mali anlaşmazlıkların çözümü ve değişikliklere yönelik prosedürler de yer alabilir. Protokoller ana anlaşmaya ek olarak daha özgün yorumların ve kurumsal düzenlemelerin yer aldığı dokümanlardır.

2. Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi (TKÇS) (Framework Convention on Tobacco Control - FCTC) nedir?

TKÇS halen Dünya Sağlık Örgütü'ne üye 191 devlet tarafından geliştirilmiştir. Eğer tüm üye ülkeler tarafından imzalanır ve başarılı bir şekilde uygulamaya geçerse, TKÇS tamamen tütün kontrolüne adanmış ilk küresel anlaşma olacaktır.

Müzakerelerin içeriği ve varılan anlaşmalar Dünya Sağlık Asamblesi'ne üye olan devletler tarafından belirlenmiştir. Sözleşme'de devletler uluslararası tütün kontrolüne yönelik genel hedefler üzerinde anlaşmaya varmışlardır. Özel konulara ilişkin hazırlanacak ilgili protokoller, Sözleşme'ye paralel olarak veya daha sonra müzakere edilecektir. Başlangıçta hazırlana-

cak protokollerde reklam, sponsorluk ve kaçakçılık konularının yer alması düşünülmektedir. Daha sonra hazırlanacak protokoller tarımsal politikalar, üretim düzenlemeleri ve fiyatlama gibi konuları da kapsamıştır.

Örneğin sigara reklamları konusunda hazırlanacak bir protokol, sigara reklamlarının bütün çeşitleri üzerine getirilecek küresel bir yasağı içerecektir. Kaçakçılığa ilişkin bir protokol, uluslararası ticarete dolaşan sigaraların üçte birinin kaçakçılığını engelleyici katı kontrol mekanizmaları içerecektir. Bu kontroller kaçakçılara yönelik cezaların artırılması, malların yasal ve yasa dışı olma durumlarını belirtecek şekilde sahteciliği önleyici işaretlerin ve vergi ödendiğini gösteren pulların zorunlu kılınması, kaçak malların tespitinin kolaylaştırılması ve yasaların uygulanışını güçlendirmek olabilir.

3. TKÇS uluslararası tütün kontrolünü ve mücadelesini nasıl geliştirecektir?

TKÇS ve protokollerinde yer alan özel yükümlülükler ek olarak TKÇS'nin geliştirilmesi süreci uluslararası tütün kontrolünün güçlenmesi konusunda çok önemli olabilir. Bu süreçte hükümetlere, ulusal tütün kontrol politikalarını güçlendirmeleri yolunda destek verilecektir. Bu da birkaç değişik şekilde gerçekleştirilebilir, örneğin:

- Devletlerin en iyi uygulama örnekleri ve bilimsel araştırmalara ulaşabilirliklerinin artırılması,
- Hükümetlerin, bu uluslararası sürece katılırken, bir yandan da kendi önceliklerini de belirlemeleri konusunda motive edilmesi,
- Maliye ve Dışişleri Bakanlıkları gibi güçlü bakanlıkların tütün kontrolü sürecine daha güçlü olarak dahil edilmeleri,
- Uluslararası kamuoyunun çokuluslu tütün şirketlerinin uyguladığı taktik ve stratejiler konusunda bilinçlendirilmesi,
- Ulusal ve uluslararası düzeyde tütün kontrolü konusunda teknik ve mali desteğin harekete geçirilmesi,
- Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin tütün endüstrisiyle başa çıkabilmelerinin siyasi olarak kolaylaştırılması,
- Daha güçlü bir tütün kontrolü için sivil toplum örgütlerinin ve diğer hükümet dışı grupların harekete geçirilmesi.

4. TKÇS yasal bağlayıcılığı olan ve uygulanabilir bir sözleşme olacak mıdır?

Çerçeve sözleşmelerinin ve protokollerin, onaylayan Taraflar (Türkiye gibi) üzerinde (yani imzaladıkları dokümanın kendilerini bağlamasını onay-

layan devletler üzerinde) yasal bağlayıcılığı vardır. Çerçeve sözleşmeleri daha genel yükümlülükler içerirken protokollerde daha özel hükümler vardır.

TKÇS ve protokolleri uygulama yükümlülüğü devletlere ait olacaktır, ancak DSÖ bunu izleyip denetleyebilir. TKÇS ve protokollerinin nasıl uygulanacağına ilişkin detaylar müzakere eden taraflarca karara bağlanmalıdır, ancak TKÇS'den doğan yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmediğinin izlenmesi DSÖ'ye raporla geri bildirimde bulunma prosedürüne bağlanabilir.

5. TKÇS Ekonomileri büyük ölçüde tütün üretimine dayalı ülkeleri nasıl etkileyecektir?

Dünya Bankası'nın yeni yayınlanan önemli bir rapor olan "Salgını Durdurmak: Hükümetler ve Tütün Kontrolünün Ekonomisi"nde şöyle denilmektedir: "...tütün kontrolünün istihdam üzerindeki etkileri abartılmaktadır. Tütün üretimi çoğu ekonominin küçük bir parçasını teşkil etmektedir. Ekonomisi tütün tarımına bağlı olan az sayıdaki ülkede net bir iş kaybı olmayacaktır, ve aksine eğer glo-

bal tütün tüketimi azalırsa iş kazanımları olacaktır. Bunun nedeni tütüne sarf edilebilecek paranın diğer mal ve hizmetlere yönlendirilmesi ve daha fazla iş imkanı açılabilmesidir". Ancak raporda, tütün tüketiminde yaşanacak global bir düşüşün, ekonomisi çok büyük ölçüde tütün tarımına bağlı olan Sahra Altı Afrika ülkeleri gibi ülkelere iş kayıplarına yol açabileceği belirtilmektedir. Banka bu gibi ülkelere, ürün farklılaştırılması, kırsal eğitim ve diğer güvenlik ağ sistemlerinde yardım gibi düzenleyici politikaları önermektedir. Dünya Bankası tütün arzının belirgin bir şekilde düşmesinin bile bir veya daha fazla nesil boyu yavaş biçimde gerçekleşeceğini ve bu yüzden düzenleme ve iyileştirme için yeterince zaman olacağını belirtmektedir.

KAYNAKLAR

1. <http://www.who.int/tobacco/framework/en/>
2. <http://www.fctc.org/>
3. <http://www.tobaccofreekids.org/campaign/global/docs/2.pdf>
4. <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5261.html>
5. <http://www.who.int/gb/fctc/>
6. World Health Organization. Guidelines for controlling and monitoring the tobacco epidemic. Geneva: World Health Organization; 1998.
7. The World Bank. Curbing the Epidemic: Governments and the Economics of Tobacco Control. Washington, DC, 1999.
8. <http://www.aile.gov.tr/tr/?Sayfa=Detay&Id=2006122862127>
9. <http://plan9.dpt.gov.tr/>
10. http://www.cdc.gov/tobacco/global/GYTS/factsheets/euro/2003_turkey_factsheet.htm